

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет Обліку та аудиту

Кафедра обліку у виробничій сфері

Курсова робота з фінансового і управлінського обліку

на тему:

«Облік і аналіз витрат на виробництво продукції та визначення її собівартості»

Виконав:

Студент 5 курсу, групи ОПДм-11

напряму підготовки:

облік та аудит у промисловості

Галунька М.В.

Керівник:

Назарова І.Я.

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціал)

Тернопіль 2017

Зміст

Вступ

1.Економічна сутність витрат на виробництво та їх значення в економіці підприємства

2.Основні завдання обліку витрат на виробництво і аналізу собівартості продукції

3.Облік витрат на виробництво продукції

4.Калькулювання собівартості продукції

5.Аналіз витрат на виробництво продукції

Висновок

Список використаної літератури

Вступ

Собівартість продукції є однією з найважливіших економічних категорій розширеного відтворення. Зниження собівартості продукції за рахунок раціонального використання виробничих ресурсів є основним шляхом збільшення прибутку і підвищення ефективності виробництва. Зниження собівартості разом із зростанням продуктивності праці і підвищенням якості продукції – важливий чинник збільшення національного багатства країни. Контроль витрат на виробництво є основою управлінської праці.

В рівні собівартості продукції відображаються економічні, науково-технічні, соціальні і природоохоронні чинники розвитку, концентруються усі резерви економії виробничих ресурсів. Собівартість продукції (робіт, послуг) утворюють поточні витрати на виробництво і реалізацію продукції грошовому вираженні. Формування собівартості продукції є Основною метою управлінського обліку. Початковою основою собівартості є витрати підприємств. Проте на відміну від витрат виробництва категорію собівартості складають не лише зв'язки і залежності, пов'язані переважно з процесом виробництва, але і зв'язки, обумовлені зверненням споживчих вартостей.

Витрати виробництва включають витрати виробничих фондів підприємств (матеріальні витрати і амортизація) і вартість продукту, яка створена необхідною працею (витрати на оплату праці). Собівартість, окрім названих витрат, включає ще і відрахування на державне соціальне страхування, відрахування на обов'язкове медичне страхування (де це передбачено законодавством), що є грошовим вираженням частини продукту для суспільства.

Джерелами зниження собівартості продукції є економія живої і речової праці, яка забезпечується раціональним і бережливим використанням усіх видів ресурсів, дотриманням найсуворішого режиму економії в усіх ланках народного господарства, створенням противитратного механізму управління економікою, переходу до регульованих ринкових відносин, високими темпами зростання продуктивності громадської праці.

У плануванні, обліку й аналізі рівня витрат на виробництво продукції (робіт, послуг) і контролі за рівнем витрат використовуються різні види собівартості продукції.

Завдання аналізу собівартості продукції полягають в тому, щоб дати загальну оцінку виконання плану за собівартістю, розкрити причини невиконання планових завдань, виявити резерви подальшого зниження собівартості за рахунок підвищення технічного рівня виробництва, поліпшення організації праці і виробництва, ефективного використання устаткування, зростання продуктивності праці, економного витрачання сировини, матеріалів, палива й енергії, ліквідації або скорочення втрат і непродуктивних витрат на виробництво і реалізацію продукції.

Аналіз собівартості продукції проводиться на основі відомостей управлінського обліку виробничої діяльності, кошторису витрат, нормативних (планових) і звітних калькуляцій витрат окремих видів виробів і усієї продукції в цілому. Окрім того, для аналізу собівартості притягуються дані оперативного, бухгалтерського і статистичного обліків (первинні документи на відпуск і використання матеріалів у виробництві, по обліку виробки або заробітної плати, зміна норм і відхилень від норм та ін.), матеріали разових обстежень, перевірок, спостережень, нарад, конструкторська і технологічна документація.

Аналіз собівартості продукції розпочинається з аналізу витрат за економічними елементами витрат і калькуляційними статтями витрат. Аналітична цінність угруповання витрат за калькуляційними статтями полягає в можливості визначення резервів зниження витрат, оскільки вона враховує місце виникнення витрат, напрям витрат і порядок перенесення витрат на собівартість одиниці продукції.

Усі перевитрати порівняно з планом включаються в резерв зниження собівартості продукції. Зміни у структурі витрат відображають відповідні зміни в трудомісткості і матеріаломісткості продукції, що випускається, рівень комерційних витрат, рівень загальновиробничих і загальногосподарських витрат, що потребує оперативного втручання в хід виробничого процесу в цілях оптимізації витрат.

1.Економічна сутність витрат на виробництво та їх значення в економіці підприємства

В економічній теорії існують різні підходи щодо визначення витрат виробництва та їх класифікації. Витратами виробництва називаються витрати ресурсів на виготовлення товарів і послуг, виражені у грошовій формі. У витратах виробництва затрати праці набувають форми затрат капіталу.

У вітчизняній економічній літературі витрати виробництва поділяються на витрати суспільства і витрати його первинних ланок - підприємств. Витрати суспільства — це сукупність витрат (матеріальних та живої праці), що відображають вартість виробництва кінцевої продукції для суспільства. Тобто це усі затрати суспільно необхідної праці на виробництво кінцевої продукції. Вони складаються зі спожитих засобів виробництва, заробітної плати, прибутку і набувають форми вартості продукції.

Витрати підприємств — це сукупність усіх спожитих ресурсів на виробництво того чи іншого продукту. Вони характеризують вартість виробництва продукції для підприємства. Витрати підприємства складаються зі спожитих засобів виробництва та заробітної плати і набувають форми собівартості продукції. Різниця між вартістю продукції і собівартістю дорівнює розміру прибутку підприємства. Витрати підприємств виражають реальні виробничі відносини ринкової системи господарювання.

У західній економічній літературі проблема витрат виробництва розглядається з інших позицій. Основою теорії витрат виробництва є феномен обмеженості економічних ресурсів та можливості їх альтернативного використання. На думку вчених-економістів, витрати виробництва щодо окремого підприємства можна поділити на економічні (вмінені) та бухгалтерські (явні) витрати.

Економічні витрати - це явні (зовнішні) витрати виробництва (витрати на придбання ресурсів, що не належать власникам підприємства) та ще й неявні (внутрішні), або альтернативні витрати (власні виробничі ресурси підприємства). Тобто, це вартість усіх виробничих ресурсів незалежно від того, чи вони є власністю підприємства, чи купуються на ринку.

Бухгалтерські витрати - це усі витрати виробництва, які пов'язані з придбанням необхідних для забезпечення випуску продукції ресурсів за ринковими цінами. Тобто, це грошові витрати на придбання виробничих ресурсів, що не належать підприємству.

У деяких випадках у підприємницькій діяльності виникають витрати, які підприємства не зможуть собі відшкодувати за жодних умов. Такий вид витрат називають незворотніми витратами підприємства.

У країнах з ринковою економікою також розрізняють постійні та змінні витрати. Постійні витрати - це витрати на обслуговування і управління виробництвом, які підприємство несе незалежно від обсягів виробництва продукції (послуг), тобто їх розмір є незмінним, яка би кількість товару не вироблялася. Вони оплачуються і тоді, коли не виробляється ніякої продукції. До них належать витрати на опалення, освітлення, амортизаційні відрахування, утримання управлінського персоналу, охорони, виплата відсотків за позиками, орендна плата, страхові внески тощо.

До змінних витрат виробництва належать витрати на сировину, матеріали, електроенергію, заробітну плату робітникам, тобто усі витрати, які не належать до постійних. Їх зараховують до змінних витрат тому, що вони змінюються залежно від обсягу виробництва підприємства. Загальну суму постійних і змінних витрат на кожному конкретному рівні виробництва називають валовими витратами виробництва.

Виробництво продукції (робіт, послуг) вимагає певних витрат, які становлять її собівартість. Разом з тим організації несуть ряд витрат, що відшкодовуються за рахунок інших джерел (прибутку, фондів спеціального призначення, цільового фінансування та цільових надходжень, державного бюджету тощо).

Виражені в грошовій формі витрати на виробництво і реалізацію продукції становлять її собівартість. В умовах різних форм розвитку економіки собівартість продукції є найважливішим виробничо-господарської діяльності підприємств. Обчислення цього показника необхідно для різних цілей:

- для оцінки динаміки зроблених витрат;
- для визначення рентабельності виробництва й окремих видів продукції;
- для здійснення внутрішньовиробничого госпрозрахунку;
- для виявлення резервів зниження собівартості продукції;
- для визначення відпускних цін на продукцію;
- для обчислення національного доходу в масштабах держави;
- для обґрунтування рішень про впровадження нових видів продукції і зняття з виробництва застарілих.

Одні витрати на виробництво є простими, однорідними, інші - комплексними. Одна частина витрат включається в собівартість безпосередньо прямим шляхом, інша - розподіляється. Тому все це різноманіття витрат необхідно класифікувати за певними ознаками. Це сприяє поліпшенню планування, прогнозування, обліку, контролю та їх аналізу. За видами витрат витрати поділяються на економічні елементи і статті калькуляції.

Економічні елементи показують, що витрачено і на яку суму в цілому по організації, незалежно від того, чи відносяться ці витрати до виробленої продукції або до робіт та послуг непромислового характеру. Економічні елементи використовуються при складанні кошторису витрат на виробництво в грошовому вираженні і перевірці її виконання при нормуванні та аналізі оборотних коштів організації.

До економічних елементів відносяться: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні потреби, амортизація основних засобів і нематеріальних активів і інші витрати.

Сучасна політична економія також розрізняє поняття граничні витрати. До них належать витрати підприємства, необхідні для виробництва кожної додаткової одиниці продукції. Граничні витрати показують зміну у витратах підприємства, яка пов'язана зі зменшенням чи збільшенням обсягу виробництва на одну додаткову одиницю продукції.

Спираючись на ці поняття, економісти запроваджують поняття відповідних середніх витрат, які визначаються діленням валових витрат на кількість виробленої продукції. Отже, середні витрати — це витрати на виробництво одиниці продукції, які дорівнюють валовим витратам, поділеним на вироблену кількість продукції. Середні змінні витрати визначають шляхом ділення суми змінних витрат на кількість продукції. Порівнюючи середні витрати з ціною продукції, можна визначити, чи прибуткове виробництво.

Склад і структура витрат залежать від характеру й умов виробництва продукції за тієї або іншої форми власності, від співвідношення матеріальних і трудових витрат та інших чинників.

Для розрахунку витрат і оцінки виробничої діяльності підприємства у країнах з розвиненою ринковою економікою застосовуються різні методи. Кожна країна законодавчо регулює структурні елементи собівартості, у тому числі ставки відрахувань на соціальні потреби, норми амортизації та ін. Собівартість - це один із найважливіших якісних показників комерційної діяльності підприємств будь-якої форми власності.

У процесі кругообігу і обігу капіталу підприємства грошові витрати відособлюються від вартості у вигляді поточних витрат і набувають форм собівартості продукції. Вона є мірилом реальних витрат і доходів.

Собівартість продукції - це виражені у грошовій формі поточні витрати підприємства на її виробництво і реалізацію. Ці витрати за економічним змістом групуються за такими елементами:

- матеріальні витрати (сировини, матеріалів, палива, електроенергії, напівфабрикатів);
- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні заходи, у які входять відрахування на державне пенсійне страхування, соціальне страхування, страхування на випадок безробіття;
- амортизація основного капіталу, включно з прискореною амортизацією;
- інші витрати.

На основі цього групування витрат підприємства кожної конкретної галузі визначають статті витрат виробництва і реалізації продукції при плануванні, обліку і калькуляції собівартості з урахуванням характеру і структури виробництва.

Слід зазначити, що нині в українській економіці підприємства всіх форм власності здобули більше самостійності у прийнятті рішень щодо формування собівартості продукції. Однак вони не можуть порушувати чинних нормативних документів, які регламентують розмір відрахувань елементів витрат, що входять в собівартість.

Склад (перелік) витрат, які суб'єкти підприємницької діяльності можуть зараховувати на собівартість, регламентований державою.

Відповідно до сучасної Системи національних рахунків, що впроваджується в Україні з 1992 року, собівартість реалізованої продукції складається: з виробничої собівартості продукції, яка була реалізована протягом звітного періоду; нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та понаднормативних виробничих витрат.

До виробничої собівартості зараховують: прямі матеріальні (виробничі) витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; загальновиробничі витрати.

Витрати, пов'язані з операційною діяльністю підприємства, які не зараховують до виробничої собівартості, такі: адміністративні витрати, витрати на реалізацію продукції і витрати на рекламу. Ці витрати відносять на дохід, тобто на зменшення валового прибутку підприємства.

У господарській практиці розрізняють:

1. цехову собівартість — всі витрати на виробництво, за винятком загальнозаводських;
2. виробничу (фабрично заводську) собівартість - всі витрати на виробництво без позавиробничих витрат;

3. повну (збутову) собівартість - всі витрати, пов'язані з виробництвом продукції і послуг, позавиробничі витрати (витрати на тару, упакування) і реалізацією продукції;
4. індивідуальну собівартість - витрати на одиницю окремих видів продукції;
5. середньогалузеву собівартість - витрати на виробництво і збут продукції в середньому в галузі;
6. планову собівартість - обчислюють на початку виробничого циклу на основі нормативів, технологічних карт і т. п. при складанні виробничо-фінансового плану;
7. фактичну (звітну) собівартість визначають на основі фактично здійснених витрат.

Щодо одиниці продукції розрізняють:

прямі витрати - пов'язані з процесом виробництва (затрати на сировину і матеріали, зарплата основних виробничих працівників і т. д.). Вони відносяться на окремі види продукції і можуть бути розраховані безпосередньо на одиницю продукції; непрямі витрати - пов'язані з роботою підприємства в цілому (цехові і загальновиробничі витрати), їх не можна безпосередньо розрахувати на одиницю продукції (за обсягом і асортиментом). За економічним змістом витрати діляться на: основні - пов'язані безпосередньо з виробництвом продукції; накладні (загальновиробничі) - охоплюють витрати на організацію, управління, технічну підготовку і обслуговування виробництва, відсотки за кредит банку, витрати на охорону праці та оплату праці управлінського апарату, канцелярські витрати тощо.

Відсоткове співвідношення елементів витрат у повній собівартості на виробництво продукції характеризує структуру собівартості. Ця структура на підприємствах різних галузей не однакова. Так, наприклад, в автомобільній промисловості частка купованих комплектуючих виробів і напівфабрикатів становить близько 50% усієї собівартості, тоді як на швейній фабриці у повній собівартості чоловічого костюму матеріальні витрати становлять 90%. Галузі

промисловості, у структурі собівартості яких велика питома вага матеріальних витрат (легка, харчова, хімічна промисловість), вважають матеріаломісткими.

Галузі, у структурі витрат яких велику питому вагу мають амортизаційні відрахування (нафтовидобувна, газова промисловість), вважають фондомісткими галузі, де великі витрати на оплату праці (підприємства вугільної, торф'яної, лісової промисловості), вважають трудомісткими.

Під впливом науково-технічного прогресу і зростання продуктивності праці відбувається постійний процес зміни структури витрат у суспільному виробництві. Кожна підприємницька структура прагне до мінімізації витрат виробництва, зниження собівартості продукції. Це зумовлено тим, що зниження собівартості продукції є важливим чинником збільшення прибутку від реалізації, а отже, підвищення конкурентоспроможності виробництва.

Зниження собівартості продукції досягається за рахунок економії сировини, матеріалів, електроенергії, палива. На собівартість впливають продуктивність праці, витрати, пов'язані з використанням засобів праці (основного капіталу), рівень різних непродуктивних витрат.

Вирішальне значення для зниження собівартості і відповідно збільшення маси і норми прибутку має підвищення продуктивності праці. Зумовлюється це тим, що величина додаткового продукту, який в умовах розвинутого товарного виробництва є матеріальною основою прибутку, визначається насамперед продуктивною силою додаткової праці. Зростання продуктивності праці це головний засіб скорочення часу виробництва. За незмінної величини робочого дня та інтенсивності праці додаткова вартість не може збільшуватися, якщо не підвищується продуктивність праці. Вона прямо пропорційна до продуктивної сили праці, тобто зростає з підвищенням і падає зі зниженням продуктивності праці. Ці загальнометодологічні положення класичної політичної економії безпосередньо стосуються підприємницьких структур усіх форм власності та галузей діяльності.

Аналіз економічної діяльності підприємств в умовах ринкової системи показує, що найкращих успіхів у підвищенні продуктивності праці, зниженні витрат виробництва і відповідно збільшенні прибутку досягають ті

підприємства, які надають особливої уваги проблемам сучасної технічної оснащеності виробництва, його організаційним удосконаленням. Впровадження нової техніки і прогресивної технології, удосконалення структури управління, підвищення культурно-технічного рівня працівників сприяє підвищенню ефективності виробництва, зниженню собівартості продукції, і на цій основі - збільшенню прибутку. Наслідки науково-технічного прогресу впливають на ці процеси через такі параметри економічного характеру, як трудо-, матеріало- і фондомісткість виробництва. Тому їх зниження є важливим резервом скорочення витрат на виробництво продукції і відповідно збільшення прибутку.

Практика господарювання в країнах з розвиненою ринковою економікою нагромадила значний досвід зниження витрат виробництва. Його використання підприємствами України в умовах ринкового трансформування сприятиме підвищенню ефективності вітчизняної економіки.

2.Основні завдання обліку витрат на виробництво і аналізу собівартості продукції

В системі показників, які характеризують ефективність виробництва і посилення його інтенсифікації, одне із провідних місць належить собівартості продукції.

Собівартість є вартісна категорія, яка в грошовій формі відображає витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції.

Зниження собівартості продукції, при інших рівних умовах, сприяє збільшенню прибутку, а отже, підвищенню ефективності виробництва. Це досягається шляхом економії затрат праці, матеріалів, сировини, енергетичних ресурсів, кращого використання обладнання і потужності, зростання обсягу виробництва, скорочення різних витрат, ліквідації непродуктивних витрат.

В ринковій економіці, де ціни формуються під впливом гострої конкурентної боротьби, із сукупності факторів, що визначають конкурентоспроможність підприємства, чільне місце належить витратам на виробництво. Зниження витрат в таких умовах стає ледь не головним джерелом збільшенням прибутку.

Розрізняють індивідуальну собівартість — затрати на виробництво тільки одного виробу; загальну (повну) собівартість всієї виготовленої продукції — загальну суму затрат, що приходиться на виготовлення продукції певного обсягу і складу; середня собівартість, яка визначається діленням загальної суми затрат на кількість одиниць однорідної продукції.

За обсягом затрат, що входять в собівартість продукції, остання ділиться на виробничу, яка включає витрати, що пов'язані тільки з виробництвом продукції, і повну, що складається із витрат на виробництво і позавиробничі витрати, які пов'язані з реалізацією продукції (витрати на збут).

Визначення величини затрат на одиницю продукції (робіт, послуг) називається калькуляцією собівартості.

В залежності від призначення розрізняють планову, нормативну та фактичну(звітну) собівартість продукції.

Планова собівартість — це завдання для досягнення певного рівня собівартості продукції, що визначається на основі передових норм і нормативів використання засобів виробництва і витрат праці.

Нормативна собівартість — відображає рівень витрат на виріб, що визначається діючими на певну дату технічними нормами і нормативами використання засобів виробництва і робочого часу.

Фактична (звітна) собівартість — це рівень собівартості продукції, обчисленої на основі фактичних витрат на виробництво за певний період, з урахуванням фактичних умов виробництва, що склалися.

Основними завданнями аналізу витрат і собівартості продукції є:

- обґрунтованість планових завдань із собівартості продукції;
- загальна оцінка виконання завдань зі зниження собівартості продукції;
- виявлення і дослідження причин відхилень від планового завдання;
- вивчення структури і динаміки витрат за елементами і калькуляційними статтями;
- оцінка впливу окремих факторів на рівень собівартості продукції;
- виявлення і мобілізація резервів зниження собівартості продукції.

Залежно від поставлених завдань впливають різні напрямки аналізу собівартості продукції і витрат на виробництво:

- узагальнюючий аналіз собівартості продукції;
- аналіз собівартості окремих видів продукції (калькуляцій);
- аналіз витрат на одну гривню продукції;
- аналіз прямих матеріальних і трудових витрат;
- аналіз комплексних витрат;
- аналіз накладних витрат.

Для проведення аналізу собівартості продукції і витрат на виробництво формується інформаційна база на основі планової собівартості продукції;

нормативів споживання матеріальних і трудових ресурсів; цін на ресурси і продукцію; первинні документи; рахунки бухгалтерського обліку; статистична звітність ф. № 5-с "Звіт про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг)"; фінансова звітність ф. № 2 "Звіт про фінансові результати"; матеріали ревізій, спеціальних обстежень та ін.

3.Облік витрат на виробництво продукції

Згідно з П(С)БО 16 "Витрати" до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються: прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати.

Виробнича собівартість продукції зменшується на справедливую вартість супутньої продукції, яка реалізується, та вартість супутньої продукції в оцінці можливого її використання на самому підприємстві.

Перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) устанавлюються підприємством.

До складу прямих матеріальних витрат включається вартість сировини та основних матеріалів, що становлять основу вироблюваної продукції, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат. Прямі матеріальні витрати зменшуються на вартість зворотних відходів.

До складу прямих витрат на оплату праці включаються заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу інших прямих витрат належать усі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема: відрахування на соціальні заходи, плата за оренду земельних і майнових паїв, амортизація, втрати від браку, які складаються з вартості остаточно забракованої з технологічних причин продукції (виробів, вузлів, напівфабрикатів), зменшеної на її справедливую вартість, та витрат на виправлення такого технічно неминучого браку.

Для обліку виробництва призначений рахунок 23 "Виробництво". Це активний калькуляційний рахунок, за дебетом якого відображаються витрати, а за кредитом - вихід продукції або списання вартості виконаних робіт і послуг(табл. 8.1).

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
	дебет	кредит
Списано на виробництво сировину, матеріали та інші матеріальні запаси	23 "Виробництво"	20 "Виробничі запаси", 27 "Продукція сільськогосподарського виробництва", 28 "Товари"
Виконані роботи і послуги іншими підприємствами для потреб основного виробництва	23 "Виробництво"	63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками", 68 "Розрахунки за іншими операціями"
Нараховано знос (амортизацію) основних засобів	23 "Виробництво"	13 "Знос (амортизація) необоротних активів"
Нараховано заробітну плату з нарахуваннями і віднесено на основне виробництво	23 "Виробництво"	65 "Розрахунки за страхуванням", 66 "Розрахунки за виплатами працівникам"
Списано загальновиробничі витрати на основне виробництво	23 "Виробництво"	91 "Загальновиробничі витрати"
Одержано від виробництва готову продукцію	26 "Готова продукція"	23 "Виробництво"
Списано собівартість виконаних робіт і послуг на сторону	90 "Собівартість реалізації"	23 "Виробництво"

Таблиця 8.1. Облік виробництва (без рахунків класу 8)

За рахунком 23 "Виробництво" може бути залишок за дебетом, який показує суму незавершеного виробництва. Аналітичний облік до рахунку 23 ведеться за видах продукції, яка виготовляється, замовленнями, роботами, послугами.

Витрати обліковують за статтями, перелік і кількість яких підприємство встановлює самостійно, і зазначає в обліковій політиці. Для промислових підприємств рекомендується мати такий перелік статей калькулювання:

- сировина та матеріали;
- купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби;
- роботи і послуги виробничого характеру сторонніх підприємств та організацій;
- паливо й енергія на технологічні цілі;
- основна заробітна плата;
- додаткова заробітна плата;
- відрахування на соціальне страхування;
- витрати на утримання та експлуатацію устаткування;
- загальновиробничі витрати;
- втрати від браку;
- інші виробничі витрати.

Підприємства поряд з основним можуть мати допоміжне виробництво, що залежить від галузі діяльності та інших обставин.

Допоміжні виробництва поділяються на дві групи:

1. виробництва, які обслуговують окремі підрозділи - цехи механічні, ремонтні, інструментальні, деревообробні, тарні та ін.;
2. виробництва, які обслуговують декілька цехів і постачають їм свою технологічну продукцію, - електростанції, котельні, водоканалізаційні, транспортні, холодильні, компресорні, очисні споруди та ін.

Роботу допоміжних виробництв обліковують на окремих аналітичних рахунках до рахунку 23 "Виробництво". Витрати виробництв першої групи, як правило, додають до загальновиробничих витрат цеху і загальною сумою розподіляють між продукцією цього цеху. За виробництвами другої групи здійснюють калькулювання собівартості одиниці роботи чи послуги, за якою роблять розподіл вартості послуг між споживачами, здійснюючи запис за дебетом і кредитом рахунку 23 "Виробництво" за різними аналітичними рахунками.

На різних підприємствах і навіть у різних виробництвах та господарствах одного й того самого підприємства облік витрат на виробництво та калькування собівартості продукції ведуть різними методами залежно від галузевих особливостей, масштабів і періодичності випуску продукції, організації та технології виробництва, методики планування, стану технічного нормування та інших факторів. Загалом ці методи можна розділити на нормативний, позамовленнєвий та попередільний. Проте залежно від особливостей технології та організації виробництва на одному й тому самому підприємстві (у різних виробництвах) може застосовуватися не один, а декілька методів обліку, що дозволяє максимально використовувати переваги окремих методів для ухвалення управлінських рішень.

Який би із запропонованих методів розрахунку собівартості не обрало підприємство, мета їх застосування одна — отримати інформацію про собівартість одиниці продукції для ціноутворення, контролю витрат, оцінки незавершеного виробництва та готової продукції.

Нормативний метод. Нормативний метод обліку витрат на виробництво — найбільш прогресивний. Він характеризується тим, що на підприємстві за кожним видом виробу на основі чинних норм і кошторисів витрат складають попередню калькуляцію нормативної собівартості виробу, тобто калькуляцію собівартості, обчисленої за нормами витрати матеріальних і трудових витрат, що діють на початок місяця.

Нормативні калькуляції розраховують на основі технічно обґрунтованих норм витрати матеріальних і трудових ресурсів. Їх, у свою чергу, установлюють відповідно до технічної документації на виробництво продукції (креслень деталей і вузлів, розроблених конструкторськими бюро) і утворюють взаємопов'язану систему, що регламентує всі сторони господарської діяльності підприємства. Норми можуть змінюватися (як правило, знижуватися) у міру освоєння виробництва та поліпшення використання матеріальних і трудових ресурсів.

Цей метод застосовують, як правило, на підприємствах оброблювальних галузей промисловості з масовим і великосерійним характером виробництва, де виробляється різноманітна і складна продукція, що складається з великої кількості деталей і вузлів (наприклад, на підприємствах машинобудування, швацької, взуттєвої, трикотажної, шинної, меблевої промисловості тощо).

У чому переваги? Нормативний метод обліку витрат і калькуляції собівартості продукції дозволяє, не чекаючи кінця місяця, мати фактичну собівартість виробів, а також регулярно (один раз на 10 днів або частіше) аналізувати причини відхилень і виявляти їх винуватців. Системне документування відхилень від норм дозволяє встановлювати причини відхилень у момент їх виникнення, тоді як за інших методів причини та винуватці відхилень якщо і виявляють, то після складання звітної калькуляції собівартості.

У чому недоліки? Найчастіше вони полягають у неправильному обліку відхилень фактичних витрат від норм: відхилення виявляють шляхом проведення розрахунків за тривалий період, не завжди документують, ведуть їх укрупнений облік без визначення причин і винуватців, істотні суми необлікованих відхилень від норм тощо.

Нормативний метод передбачає дотримання таких основних принципів:

1. установлення техніко-економічними методами нормування обґрунтованих норм витрат сировини та матеріалів, палива, енергії, заробітної плати та інших витрат на всі види продукції, що випускається, попереднє (до початку виробничого процесу) складання на їх основі калькуляції (розрахунку) нормативної собівартості за кожним виробом;
2. ведення протягом місяця обліку змін чинних норм для коригування нормативної собівартості, визначення впливу цих змін на собівартість продукції та ефективності заходів, змін норм, що стали причиною;
3. облік фактичних витрат протягом місяця з підрозділом їх на витрати по нормах і відхиленнях від норм, а витрат з браку виробництва — тільки в межах норм;

4. установлення та аналіз причин, а також умов появи відхилень від норм за місяцями їх виникнення;
5. визначення фактичної собівартості випущеної продукції як алгебраїчної суми нормативної собівартості, відхилень від норм і змін норм.

Дотримання такого алгоритму обліку та розрахунків, хоча і є вельми трудомістким процесом, але при цьому дозволяє отримати достовірну інформацію про витрати, придатну для подальшого аналізу і контролю.

Варто зазначити, що допускається неповний облік нормативних витрат — метод менш трудомісткий, але і менш точний. При цьому варіанті обліку під нормування потрапляють тільки прямі витрати і нормативну калькуляцію складають тільки за ними.

Позамовний метод. Метод отримав свою назву у зв'язку з тим, що об'єктом калькуляції виступає виробниче замовлення, що відкривається на виріб (невелику групу виробів) або частину виробу, окрему роботу чи послугу. Витрати на виробництво при цьому обліковують за такими замовленнями.

Цей метод застосовують:

- при одиничному або дрібносерійному виробництві продукції або при виконанні робіт (наданні послуг), особливо за умови, що продукція, яка виробляється за кожним замовленням, якщо не унікальна, то хоча б істотно відрізняється від продукції інших замовлень;
- при виробництві складної та великої продукції (виробів);
- при виробництві з тривалим технологічним циклом.

Таким чином позамовний метод використовують на підприємствах, які виготовляють примірники, що не повторюються, одиничні, або невеликі партії виробів одного виду, при виготовленні унікального виробу чи такого, що виконується за спеціальним замовленням. Прикладами позамовного виробництва є важке машинобудування, суднобудування, літакобудування, будівництво, наука та інтелектуальні послуги (аудит, консультування), меблева

промисловість, ремонтні роботи тощо.

Суть цього методу полягає в такому: усі прямі витрати (витрати основних матеріалів і заробітну плату основних виробничих робітників з нарахуваннями на неї) обліковують у розрізі встановлених статей калькуляції за окремими виробничими замовленнями. Інші витрати обліковують за місцями їх виникнення і включають у собівартість окремих замовлень відповідно до встановленої бази (ставки) розподілу.

При позамовному методі обліку собівартості витрати на виробничі матеріали, оплату праці робочих і загальновиробничі витрати відносять на кожне індивідуальне замовлення або на вироблену партію продукції. При виготовленні великих виробів з тривалим процесом виробництва замовлення видають не на виріб у цілому, а на його агрегати, вузли, що є закінченими конструкціями.

Як правило, кожне замовлення призначене для окремого замовника, споживача, отримувача. Цей метод може застосовуватися тільки за тієї умови, що основні матеріали (матеріали на технологічні цілі), основна заробітна плата виробничих робітників та інші прямі витрати більш-менш легко ідентифікувати з конкретною продукцією, роботами чи послугами (або їх групами).

До основних характеристик методу відносять:

- концентрацію даних про всі понесені витрати та віднесення їх на окремі види робіт або серії готової продукції;
- вимірювання витрат за кожною завершеною партією, а не за проміжок часу;
- ведення у Головній книзі тільки одного рахунка «Виробництво». Цей рахунок розшифровують у картах аналітичного обліку витрат, які ведуть за кожним замовленням, що перебуває у виробництві на кінець звітного періоду.

Фактичну собівартість замовлення визначають після закінчення виготовлення виробів або робіт, що належать до цього замовлення, шляхом підсумовування всіх витрат за цим замовленням. Собівартість одиниці

продукції обчислюють як результат ділення накопиченої за окремим замовленням суми витрат на кількість одиниць продукції, виготовленої за цим замовленням.

При позамовному методі всі прямі витрати обліковують у розрізі встановлених статей калькуляції за окремими виробничими замовленнями. Інші витрати обліковують за місцями їх виникнення та включають у собівартість окремих замовлень відповідно до встановленої бази (ставки) розподілу. Фактичну собівартість замовлення визначають після його виконання. До моменту передачі замовлення всі витрати, що належать до нього, вважають незавершеним виробництвом.

Але і в такого методу є недоліки. Це відсутність оперативного контролю за рівнем витрат, складність і громіздкість інвентаризації незавершеного виробництва.

Попередільний метод. Метод отримав назву попередільного у зв'язку з тим, що об'єктом калькуляції виступає переділ або деякий процес. Що таке переділ? Це закінчена частина технологічного процесу або сукупність виробничих операцій, у результаті яких із сировини та матеріалів виходить проміжний продукт (напівфабрикат) або з напівфабрикату готовий виріб. Виділення цього проміжного продукту здійснюють за умови, що він має власний напрям використання, а отже, може бути реалізований на сторону.

Суть попередільного методу полягає в такому. У таких виробництвах процес випуску готової продукції складається в основному з декількох послідовних технологічно закінчених переділів. У них, як правило, обчислюють собівартість продукції кожного переділу, тобто не тільки готового продукту, а й напівфабрикатів, оскільки вони можуть бути частково (деколи у значних розмірах) реалізовані на сторону як готова продукція. Крім того, у багатьох випадках необхідно складати калькуляції собівартості окремих видів або груп продукції, особливо якщо вони отримані з одної чи однорідної вихідної сировини. Отже, об'єктом калькуляції є вид чи група продукції кожного переділу.

Таким чином, попередільний метод обліку переважно застосовують на підприємствах та у виробництвах з повторюваною, однорідною за вихідною сировиною, матеріалами та характером випуску масовою продукцією. При цьому продукцію виготовляють в умовах однорідного, безперервного і, як правило, короткого технологічного процесу або низки послідовних процесів, кожен з яких або їх група становлять окремі самостійні переділи. Класичними прикладами попередільного виробництва є хімія та нафтопереробка, металургія, текстильна, цементна, лакофарбна, харчова, борошномельна, целюлозно-паперова, скляна промисловість.

При попередільному методі обліку витрати на виробництво продукції обліковують за цехами (переділами, фазами, стадіями) і статтями витрат. Прямі витрати відображають у поточному обліку не за видами продукції, а за переділами або стадіями виробництва, навіть якщо в одному переділі можна отримати продукцію різних видів. У середині кожного переділу прямі витрати (матеріали та заробітну плату виробничих робітників) обліковують за видами напівфабрикатів або готових виробів або за групами однорідної продукції. Об'єднання продукції в єдині калькуляційні групи здійснюють за ознакою однорідності сировини та основних матеріалів, а також складністю обробки.

Витрати з утримання та експлуатації обладнання обліковують за переділами, а всередині переділу розподіляють за видами (групами) продукції в порядку, установленому на підприємстві. Загальновиробничі витрати обліковують відповідно за цехами та підприємством у цілому, розподіляють також умовно між напівфабрикатами та готовими виробами за обраним на підприємстві методом розподілу.

Фактичну собівартість продукції визначають щомісячно шляхом ділення загальної суми витрат на кількість випущеної продукції за переділом. Відповідно до отриманих даних за переділами і складають калькуляції собівартості продукції (напівфабрикатів). Калькуляція останнього переділу є калькуляцією собівартості готової продукції.

На кожному переділі можуть бути витрати в незавершеному виробництві. Це вимагає розмежування витрат за переділом між продукцією, закінченою

обробкою, і незавершеним виробництвом. Якщо ж залишки незавершеного виробництва незначні та нестабільні, то всі витрати слід відносити тільки на собівартість продукції, що випускається.

Попередільний метод обліку виробничих витрат має супроводжуватися використанням найважливіших елементів нормативного методу, що передбачає систематичне виявлення як відхилень фактичних витрат від поточних норм, так і змін цих норм. У первинній документації та в оперативній звітності при цьому відображають (за зміну, добу, декаду тощо) не тільки фактичну витрату сировини, основних матеріалів, напівфабрикатів, технологічного палива та енергії, але й витрату їх за нормами або укрупненими нормативами (рецептурами тощо).

Для організації роздільного обліку витрат за кожним переділом до рахунка обліку 23 «Виробництво», як правило, відкривають окремий субрахунок. Собівартість одиниці продукції переділу визначають як результат ділення накопиченою за період часу або за час виконання процесу (переділу) суми витрат на кількість одиниць продукції, виготовленої за даний період часу або на цьому процесі (переділі). Собівартість одиниці готової продукції буде сумою собівартості одиниць продукції всіх тих переділів, на яких оброблявся цей готовий виріб.

Облік витрат попередільним методом ведуть за кожним відокремленим переділом. Кожен виробничий підрозділ здійснює будь-яку частину загального процесу виробництва і передає виріб після цієї операції до наступного підрозділу, де воно обробляється на наступній операції. Після завершення виробництва в останньому підрозділі виріб відправляють на склад готової продукції. У багатьох випадках об'єктом обчислення витрат є не вся продукція переділу, а окремі її види чи групи.

4. Калькулювання собівартості продукції

Калькуляція собівартості необхідна для визначення ціни одиниці продукції, порівняння витрат підприємства з результатами його виробничо-господарської діяльності, визначення рівня ефективності роботи підприємства тощо. Об'єктами калькуляції залежно від особливостей продукції, яка випускається, та характеру технологічного процесу можуть бути:

- технологічний переділ;
- деталеоперація;
- деталь;
- складальна одиниця (вузол);
- виріб у цілому;
- замовлення на виготовлення декількох виробів;

Провідне місце посідає калькуляція собівартості готових виробів, напівфабрикатів, послуг. Калькуляційна одиниця повинна відповідати одиниці вимірювання, прийнята в стандартах (технічних умовах) і плані виробництва в натуральному вираженні.

Для калькуляції собівартості одиниці продукції витрати класифікуються за статтями витрат, у яких об'єднуються витрати за ознакою місця їх виникнення й призначення.

Підприємства можуть вносити зміни в номенклатуру статей витрат на виробництво з урахуванням особливостей техніки, технології та організації виробництва. Залежно від повноти обсягу класифікаційних статей витрат на підприємствах розрізняють такі види собівартості:

1. собівартість проданої продукції;
2. виробнича собівартість, яка поділяється на повну і неповну;

Собівартість проданої (реалізованою) продукції - це витрати підприємства на її виробництво та продаж, включає підсумок усіх 15 статей витрат.

Виробнича собівартість - це витрати підприємства на виробництво випущеної продукції. Повна виробнича собівартість (фабрично-заводська) формується зі всіх витрат підприємства, пов'язаних з процесом виробництва й управління підприємством. Неповна виробнича собівартість продукції (цехова) складається з витрат підрозділів підприємства (цехів, ділянок). Розглянемо докладну калькуляцію собівартості продукції.

Сировина та матеріали:

- витрати на сировину та матеріали;
- витрати на допоміжну сировину та матеріали.

Відходи:

- поворотні;
- безповоротні.

Куповані комплектуючі вироби і напівфабрикати. Паливо та енергія, спожиті в технологічних цілях:

- витрати на всі види палива та енергії, які витрачаються в процесі виробництва продукції, що надходять зі сторони і виробляються самим підприємством.

Заробітна плата працівників, зайнятих у виробництві:

- основна;
- додаткова.

Відрахування на соціальні заходи.

Витрати на підготовку і освоєння виробництва:

- витрати на освоєння нових підприємств і цехів;
- витрати на підготовку й освоєння виробництва нових видів продукції;
- витрати на підготовчі роботи в добувній промисловості.

Витрати на утримання й експлуатацію обладнання. Загальновиробничі витрати:

- заробітна плата апарату управління цехів;
- амортизація і затрати на поточний ремонт та утримання будівель (споруд) загально цехового призначення;
- витрати на дослідження, випробування і раціоналізацію цехового характеру;
- витрати на заходи з охорони праці;
- втрати від простоїв у цехах.

Адміністративні витрати

- заробітна плата управлінського персоналу;
- витрати на відрядження та службові роз'їзди;
- поштові та телефонні витрати;
- амортизація, утримання та поточний ремонт будівель і споруд;
- загальнозаводські призначення;
- витрати на підбір робочої сили, підготовку кадрів;
- податки, збори, відрахування на охорону підприємства.

Інші виробничі витрати

- витрати на гарантійне обслуговування і ремонт продукції;
- витрати на дослідні роботи тощо.

Втрати від браку.

Збутові витрати:

- витрати на тару й упаковку продукції на складах готової продукції;
- витрати на доставку продукції;
- інші витрати, пов'язані зі збутом продукції.

Витрати за окремими статтями калькуляції визначаються в такому порядку:

1. нормативний розрахунок прямих витрат на виготовлення виробів;
2. розподіл непрямих витрат на собівартість окремих виробів.

5. Аналіз витрат на виробництво продукції.

Витрати — це сукупність виражених у грошовій формі видатків підприємства, пов'язаних з виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт й їхньою реалізацією.

Собівартість продукції є однією з найважливіших економічних категорій розширеного відтворення. Зниження собівартості продукції за рахунок раціонального використання виробничих ресурсів є основним шляхом збільшення прибутку і підвищення ефективності виробництва.

Зниження собівартості разом із зростанням продуктивності праці і підвищенням якості продукції – важливий чинник збільшення національного багатства країни. Контроль витрат на виробництво є основою управлінської праці.

В рівні собівартості продукції відображаються економічні, науково-технічні, соціальні і природоохоронні чинники розвитку, концентруються усі резерви економії виробничих ресурсів.

Собівартість продукції (робіт, послуг) утворюють поточні витрати на виробництво і реалізацію продукції грошовому вираженні. Формування собівартості продукції є Основною метою управлінського обліку.

Початковою основою собівартості є витрати підприємств. Проте на відміну від витрат виробництва категорію собівартості складають не лише зв'язки і залежності, пов'язані переважно з процесом виробництва, але і зв'язки, обумовлені зверненням споживчих вартостей.

Витрати виробництва включають витрати виробничих фондів підприємств (матеріальні витрати і амортизація) і вартість продукту, яка створена необхідною працею (витрати на оплату праці). Собівартість, окрім названих витрат, включає ще і відрахування на державне соціальне страхування, відрахування на обов'язкове медичне страхування (де це передбачено законодавством), що є грошовим вираженням частини продукту для суспільства.

Джерелами зниження собівартості продукції є економія живої і речової праці, яка забезпечується раціональним і бережливим використанням усіх видів ресурсів, дотриманням найсуворішого режиму економії в усіх ланках народного господарства, створенням противитратного механізму управління економікою, переходу до регульованих ринкових відносин, високими темпами зростання продуктивності громадської праці.

У плануванні, обліку й аналізі рівня витрат на виробництво продукції (робіт, послуг) і контролі за рівнем витрат використовуються різні види собівартості продукції.

Залежно від об'єкта розрахунку розрізняють собівартість одиниці конкретного виду продукції і собівартість усієї продукції (робіт, послуг); залежно від складу витрат, що включаються у собівартість, – індивідуальну, технологічну, цехову, виробничу, повну собівартість.

Індивідуальна собівартість – сума витрат на виготовлення конкретного виду виробу.

Технологічна собівартість – сума витрат на здійснення технологічного процесу виготовлення продукції, за винятком витрат на покупні деталі, вузли і тому подібне.

Цехова собівартість – сума витрат цеху на виробництво продукції.

Виробнича собівартість – сума витрат об'єднання (підприємства) на виробництво продукції.

Повна собівартість – сума витрат об'єднання (підприємства) на виробництво і реалізацію продукції.

Завдання аналізу собівартості продукції полягають в тому, щоб дати загальну оцінку виконання плану за собівартістю, розкрити причини невиконання планових завдань, виявити резерви подальшого зниження собівартості за рахунок підвищення технічного рівня виробництва, поліпшення організації праці і виробництва, ефективного використання устаткування, зростання продуктивності праці, економного витрачання сировини, матеріалів,

палива й енергії, ліквідації або скорочення витрат і непродуктивних витрат на виробництво і реалізацію продукції.

Аналіз собівартості продукції проводиться на основі відомостей управлінського обліку виробничої діяльності, кошторису витрат, нормативних (планових) і звітних калькуляцій витрат окремих видів виробів і усієї продукції в цілому. Окрім того, для аналізу собівартості притягуються дані оперативного, бухгалтерського і статистичного обліків (первинні документи на відпуск і використання матеріалів у виробництві, по обліку виробки або заробітної плати, зміна норм і відхилень від норм та ін.), матеріали разових обстежень, перевірок, спостережень, нарад, конструкторська і технологічна документація.

Аналіз собівартості продукції розпочинається з аналізу витрат за економічними елементами витрат і калькуляційними статтями витрат. Угрупування витрат за економічними елементами дає можливість оцінити рівень матеріаломісткості, трудомісткості продукції. Аналітична цінність угрупування витрат за калькуляційними статтями полягає в можливості визначення резервів зниження витрат, оскільки вона враховує місце виникнення витрат, напрям витрат і порядок перенесення витрат на собівартість одиниці продукції.

Аналіз витрат за економічними елементами дозволяє вивчити їх склад, визначити питому вагу кожного елемента, долю живої і громадської праці у загальних витратах. Такий аналіз доцільно проводити в динаміці за декількароків (табл. 10.2), яка складається на основі кошторису витрат на виробництво.

Аналіз витрат за економічними елементами витрат

Елемент витрат	Попередній рік, тис грн	Звітний рік			Відхилення	
		за планом, тис грн	фактично		факт до попереднього року, %	план до попереднього року, %
			тис. грн	виконання плану, %		
1	2	3	4	5	6	7
1. Матеріальні витрати						
2. Витрати на оплату праці						
3. Відрахування на соціальні заходи						
4. Амортизація основних фондів і нематеріальних активів						
5. Інші витрати						
Разом витрат на виробництво						

На наступному етапі аналізу вивчається собівартість усієї продукції за калькуляційними статтями. Планування і облік витрат за калькуляційними статтями дозволяють визначити цільові напрями витрат, зв'язок з технологічним процесом і обчислити собівартість окремих видів і одиниці продукції, узагальнити витрати й резерви. Аналіз проводиться за схемою, наведеною в табл. 10.3.

Таблиця 10.3

Аналіз собівартості продукції за статтями калькуляції

Статті калькуляції	Собівартість				Відхилення	
	за планом		за звітом		тис грн	%
	тис. грн	%	тис. грн	%		
1	2	3	4	5	6	7
1. Сировина і матеріали						
2. Покупні вироби, напівфабрикати, роботи і послуги виробничого характеру сторонніх підприємств і організації						
3. Паливо і енергія на технологічні цілі						
4. Зворотні відходи (віднімаються)						
5. Основна заробітна плата						
6. Додаткова заробітна плата						
7. Відрахування на соціальні заходи						
8. Витрати, пов'язані з підготовкою і освоєнням виробництва						
9. Відшкодування зносу спеціальних інструментів і пристосувань цільового призначення й інші спеціальні витрати						

10. Витрати на утримання і експлуатацію устаткування						
11. Загальновиробничі витрати						
12. Загальногосподарські витрати						
13. Втрати внаслідок технічно неминучого браку						
14. Попутна продукція (віднімається)						
15. Інші виробничі витрати						
16. Позавиробничі (комерційні витрати)						
Разом витрат						

Усі перевитрати порівняно з планом включаються в резерв зниження собівартості продукції. Зміни у структурі витрат відображають відповідні зміни в трудомісткості і матеріаломісткості продукції, що випускається, рівень комерційних витрат, рівень загальновиробничих і загальногосподарських витрат, що потребує оперативного втручання в хід виробничого процесу в цілях оптимізації витрат.

Аналіз витрат за одну гривню продукції. В умовах науково-технічного прогресу проходить неперервний процес оновлення виготовленої продукції. Зниження питомої ваги порівнянної продукції, тобто такої, яка виготовлялася у звітному та попередньому періодах, у досліджуваних періодах звужує базу порівняння, що врешті-решт знижує доцільність зіставлення фактичних значень собівартості виготовленої продукції з плановим завданням і рівнем попереднього періоду. Як наслідок ускладнюється процес аналізу собівартості продукції.

Тому для загальної характеристики змін собівартості продукції на рівні

підприємств і галузей промисловості використовується показник витрат на 1 грн продукції, який розраховується за формулою:

$$V = \frac{\sum zq}{\sum pq}, \quad (5.1)$$

де V – витрати на 1 грн продукції;

z – собівартість одиниці певного виду продукції;

p – ціна одиниці певного виду продукції;

q – обсяг виробництва певного виду продукції у натуральному вимірі.

Отже, у чисельнику формули (5.1) показано собівартість всієї виготовленої продукції, а у знаменнику – вартість цієї продукції.

Висновок

На сьогоднішній день кожне підприємство намагається не тільки вижити на ринку, але й бути процвітаючим і отримувати високі прибутки. Вони визначають, який прибуток, дохід зможуть отримати. Прибуток підприємства, фірми залежить від двох показників: ціни продукції і витрат на її виробництво. Найкращий спосіб збільшити прибутки – це знизити витрати на виробництво продукції (робіт, послуг).

Витрати виробництва – витрати на придбання основних чинників виробництва: робочої сили, засобів виробництва (засобів і предметів праці, в тому числі землі) та інших для виготовлення продукції протягом певного періоду.

Витрати виробництва підприємства поділяють на явні та неявні, розрізняють також постійні та змінні витрати.

Калькуляція представляє собою розрахунок у грошовому вимірнику результату будь-якого господарського процесу – заготівлі матеріальних ресурсів, виробництва продукції в основному та допоміжних цехах, реалізації продукції або матеріальних цінностей, визначення втрат від браку тощо.

Завдання калькулювання – визначити витрати на одиницю їх носія, тобто на одиницю продукції (робіт, послуг), призначених для реалізації, а також для внутрішнього споживання.

Обчислений чистий прибуток при будь-якому методі калькулювання може бути тотожним за умови рівності суми виготовленої та реалізованої продукції, при незмінній ціні і собівартості одиниці продукції, а також при рівності вартості товарних запасів на початок і кінець року.

Аналіз “витрати-обсяг-прибуток” – це метод системного дослідження взаємозв'язку витрат, обсягу реалізації та прибутку підприємства заради визначення:

- обсягу реалізації, який забезпечує відшкодування всіх витрат та отримання бажаного прибутку;
- величини прибутку при певному обсязі реалізації;

- впливу змін величини витрат, обсягу та ціни реалізації на прибуток підприємства;
- оптимальної структури витрат.

Точка беззбитковості – це обсяг реалізації (діяльності), при якому доходи підприємства дорівнюють його витратам, а прибуток відповідно дорівнює нулю. Точка беззбитковості може бути виражена в натуральних одиницях (кількості продукції), грошових одиницях (виручка) або у відсотках до нормальної потужності.

Управління витратами- система цілеспрямованого формування витрат за місцем виникнення і різновидом випуску продукції.

Розвиток гнучкої автоматизації виробництва в країнах з розвинутою ринковою економікою здійснюється за активного сприяння держави. А щоб досягти цього, потрібно досягти трьох цілей: покращення технологічних процесів, організація напружених потоків і розвитку автоматичних виробничих груп шляхом передачі їм функцій планування, контролю тощо.

Список використаної літератури

1. Аналіз господарської діяльності в промисловості: Учеб. / В.І. Стражев, Л.А. Богданівська, О.Ф. Моргун та ін; За заг. ред. В.І. Стражева. Мн. Обчислюємо. школа, 2003. 480 с.
2. Антоні Роберт Н. Основи бухгалтерського обліку. Ч. 2. Облік витрат. Звіт про прибуток. Товарно-матеріальні кошти. Собівартість реалізованої продукції. Основні засоби та амортизація. Зобов'язання і капітал. Мн.: Гавриленко В.Г., 1994. 118 с.
3. Барановський С. І. Аналіз ефективності витрат на виробництво і собівартості продукції. / Вісник Білоруського технологічного університету. Сер. 7. Вип. 11. Мн.: Амалфея, 2003. 124 с.
4. Бугайов О. Формування облікової політики на 2004 р. // Податковий вісник. 2004. № 5. С. 58-76.
5. Волков Н.Г. Бухгалтерський облік на підприємствах малого та середнього бізнесу. М.: Бізнес-карта, 1994. 124 с.
6. Глаголев П. Облік витрат і контроль. // Ризик. 2000. № 1-2. С. 31-34.
7. Закон Республіки Білорусь від 13 жовтня 1994 р. «Про бухгалтерський облік і звітності» в новій редакції закону № 42-3 від 25 червня 2001 р. // Національний реєстр правових актів Республіки Білорусь. 2001 р. № 63.
8. Захар'їн В. Р. Формування собівартості продукції. Мн.: Місанта, 1999. 97 с.
9. Івашко Г. П. Умови та порядок виплати компенсації працівникам за використання транспортних засобів і її включення до собівартості. // Економіка. Фінанси. Управління. 2004. № 7. С. 60-64.
10. Кожевнікова Т. С. Віднесення матеріальних витрат на собівартість продукції (робіт, послуг) і для цілей обчислення оподаткованого прибутку. // Економіка. Фінанси. Управління. 2004. № 6. С. 71-75.

11. Колесніков С. Н. Багатомірна собівартість. // Економіка. Фінанси. Управління. 2003. № 6. С. 63-72.
12. Кондратова І. Г. Основи управлінського обліку. // Сучасне управління. 2000. № 6. С. 79-103.
13. Костян Д. Облік витрат на виробництво за новим Планом рахунків. // Податковий вісник. 2003. № 21. С. 10-18.
14. Котельникова Н. В. Побудова системи внутрішнього інформаційного забезпечення компанії. // Економічний аналіз: теорія і практика. 2004. № 8. С. 47-52.
15. Лабутін П. Облік витрат на виробництво продукції. // Консультант бухгалтера. 2000. № 18. С. 3-19.
16. Ладутько Є. М. Проблема бухгалтерського обліку повної собівартості на білоруських підприємствах. // Бухгалтерський облік і аналіз. 2000. № 1. С. 7-14.
17. Ладутько Н. І., Борісевській П. Є., Крупнова А. В. Бухгалтерський облік. Мн.: ФУАінформ, 2004. 728 с.
18. Луговий В.А. Облік витрат на виробництво і реалізацію продукції. М.: Фінанси і статистика, 1995. 98 з.
19. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання нормативної (планової) і фактичної собівартості продукції (робіт, послуг) на промислових підприємствах Міністерства промисловості Республіки Білорусь. Введено в дію наказом по Міністерству промисловості РБ від 30.09.1998 р. № 286. Мн.: Інформпресс, 2002. 24 с.
20. Михалкевич А.П. Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах. Мн.: ТОВ «Місанта», ТОВ «ФУАінформ», 2003. 202 с.